

En lagkage til manden med den mærkelige ærlighed

Som dreng blev Jørgen Leth vækket om morgenen ved, at hans far råbte: 'Vågn op, der er sorte piger på kajen!' Det og meget andet afslører vennen Søren Ulrik Thomsen i denne tale til Jørgen Leth på hans 75-årsdag

Af Søren Ulrik Thomsen

Mine damer og herrer! Dagens mand kan prale af, at ingen ringere end Per Højholt har skrevet et meget smukt digt, hvis indledningslinjer det vil være passende at citere netop på Jørgens fødselsdag:

»Jeg rækker en lagkage ind i mørket til Jørgen Leth som sidder inde i mørket og spiser lagkage og nikker til sin gamle film ...«

Og selv vil jeg gerne have lov til at prale af at have oplevet, hvad vel kun de allerfærreste har, nemlig i Port-au-Prince at have været til gudstjeneste med Jørgen Leth, hvad der for ham uden tvivl har været lige så grænseoverskridende en oplevelse, som det for mig var overhovedet at befinde mig på Haiti.

Landet vrimler med kirker og for at glæde mig ved at opfylde mit ønske om at besøge en af dem, havde Jørgen aftalt med sin kok, Monique, at hun om søndagen ville tage os med i sin baptistkirke.

Inden vi gik derhen, tror jeg nok, at Jørgen havde været nervøs for, at vi ville blive bedt om at rejse os og bekende vore synder, hvad der jo godt kunne komme til at trække lidt ud, men vi slap med skrækken, og seancen viste sig at være særdeles smuk og levende og

værdig, men for mig, der ikke kan kreolsk, var det mest uforglemmelige nok, at Jørgen i perfekt Tour de France-stil simultanoversatte hele forløbet for mig:

»Vi skal møde pastor Dupont fra Jacmel. Det er et bønnens menneske. Han vil prædike over Romerbrevets 8.kapitel. Det rummer *hele* teologien.«

Fantastisk at høre dén slags sætninger fra Mr. Cool *himself*, men faktisk har jeg tit tænkt på, at var der nogen, som ville have sans for gudstjenesten, måtte det da være Jørgen, eftersom der næppe findes noget så formalistisk, super *timet* og indstuderet, noget så til mindste detalje og gennem to tusind år gennemkoreograferet som den klassiske, liturgiske højmesse.

I forskellige blandingsforhold rummer de fleste mennesker i sig lidt af æstetikerens, noget af etikeren og en smule af den religiøse, men i nogle få tilfælde er et menneske næsten udelukkende bestemt af ét af aspekterne, og Jørgen er selvfølgelig så godt som hundrede procent til den æstetiske side.

Det ved vi fra hans erindringer, der hører til i den store litterære tradition for Bekendelser, men først og fremmest fra digtene og filmene, og fra den måde han bruger sin stemme på som et vidunderligt instrument. Sådan en person bliver let skydeskive for en bestemt kritik, nemlig at hans interesse for formen er udtryk for overfladiskhed. Men formen er jo altid form *for* noget, og er der ikke lige så meget betydning i overfladen, som i den såkaldte essens?

Når man bliver interviewet, kan man ofte mærke, at journalistens hedeste drøm er, at den interviewede vil sige noget, han havde besluttet sig til netop *ikke* at fortælle. Denne forhoppethed er udtryk for en forestilling om, at sandheden ligger i det, vi skjuler, dét man ikke kan se på overfladen.

Men når folk så faktisk fortæller dét, de ellers havde besluttet at holde for sig selv, viser det sig som regel at være skuffende banalt.

Dét, man ikke vil fortælle, er nemlig næsten altid det samme, som alle de andre heller ikke vil fortælle: At man har kysset naboens kone, spist nervepiller og stjålet ti kroner af kassen o.s.v., men når æstetikerens Jørgen Leth laver film, véd han, at skal man have noget at vide om en mand, skal man ikke spørge, hvad han græder over i en stille nat, men hvordan han skiller sin cykel ad, hvilken skjorte, han går med og hvilken pen, han skriver sine digte med.

Ingen kan som Jørgen beskrive, hvordan en kvinde bærer sin kjole, eller i detaljer fortælle hvordan et måltid serveres på en bestemt restaurant; og med en så veludviklet fornemmelse for alt, hvad der kan sanses, følger naturligvis også den æstetiske idiosynkrasi, for til begejstringen over det fuldkomne hører afskyen for alt, der ikke falder i smag.

»Når jeg kommer til Danmark, går jeg straks ind i Tivoli-Hallen. Så siger tjeneren: 'I dag har vi ristet brød med svampe' - det vil jeg *slet* ikke høre tale om,« siger han, og forud for en filmfestival har

'Ingen kan som Jørgen beskrive, hvordan en kvinde bærer sin kjole, eller i detaljer fortælle hvordan et måltid serveres på en bestemt restaurant; og med en så veludviklet fornemmelse for alt, hvad der kan sanses,' siger Søren Ulrik Thomsen.
Foto: Jakob Dall

«Når Jørgen med utrættelig begejstring og beundring beretter om de haitianske kvinders sjove og opfindsomme forhandlingsstrategier, så der foruden kjolerne og parfumen og pengene til en uddannelse også lige bliver råd til både et nyt hus og en voodoo-læge til deres gamle mor til gengæld for en sort pige på kajen, er det jo netop fordi dét faktisk, at der er tale om en håndfast handel

jeg hørt Jørgen fuld af barnagtig trods og ærgrelse udbrøde:

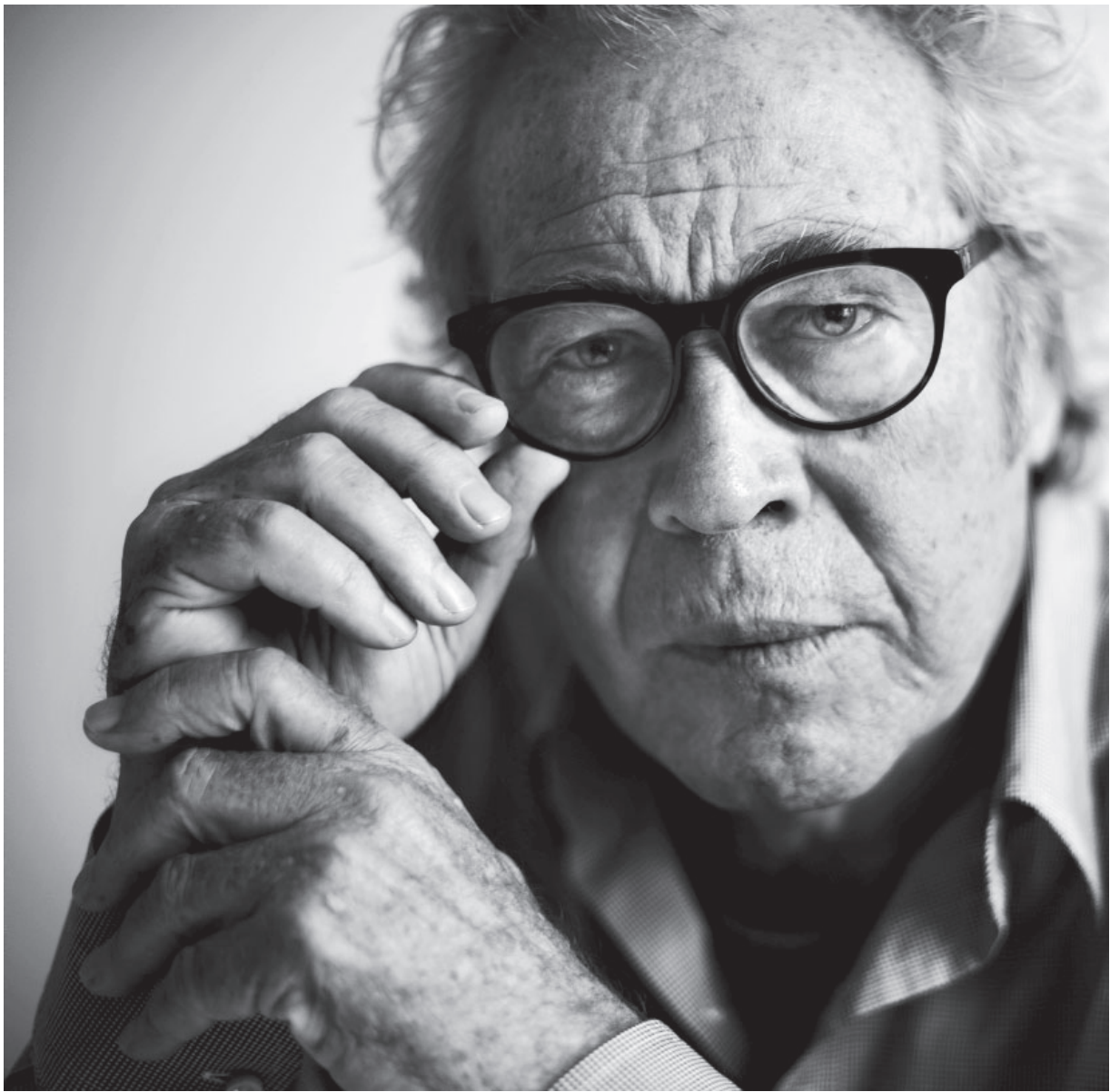
»Jeg vil *ikke* se film om Finland. Det vil jeg altså ikke.«

Men ikke nok med dét, for eftersom alle æstetiske oplevelser for det første har en begrænset udstrækning i tid og for det andet taber i intensitet ved gentagelse, er også tomhedsfølelsen, rastløsheden og endog depressionen vilkåret for den ægte æstetiker, hvad Jørgen med sin mærkelige ærlighed da også har beskrevet indgående i sine erindringer.

Og som vi alle ved, har netop denne ærlighed kostet ham dyrt. Især to ting virker udfordrende – Leths forhold til kvinder og mandens åbenlyse glæde ved den anerkendelse og berømmelse han nyder.

Som dreng blev Jørgen vækket om morgenen ved, at hans far råbte: »Vågn op, der er sorte piger på kajen!«, og det forklarer jo meget, men er Jørgens kritikere selv sagt i deres gode ret til at reagere på hans nok så bevidste provokationer, tror jeg simpelthen, at de tager fejl, når de mener, at Leths fryd ved de sorte kvinder er fryden ved magten over de magtesløse.

Kynismen ligger ham lige så fjernt som sentimentaliteten, og »jeg har altid været sød ved mine kærester,« som han fortvivlet sagde til mig, da sædelighedsfejden rasede, og han infamt var hængt ud på hver en avisforside, og jeg er ikke et sekund i tvivl om, at han også her taler sandt, så meget desto mindre i tvivl som han heller aldrig har lagt skjult på, at det er en handel, han indgår med

disse kvinder, som giver ham deres ungdom og skønhed til gengæld for materielle og økonomiske modydelser.

Og når Jørgen med utrættelig begejstring og beundring beretter om de haitianske kvinders sjove og opfindsomme forhandlingsstrategier, så der foruden kjolerne og parfumen og pengene til en uddannelse også lige bliver råd til både et nyt hus og en voodoo-læge til deres gamle mor til gengæld for en sort pige på kajen, er det jo netop fordi dét faktum, at der er tale om en håndfast *handel*, virker så befriende og erotisk inspirerende på ham.

Og befrielsen ligger for mig at se i, at manden så kan nyde kvinden uden den trykkende følelse af at skylde hende et eller andet usagt og underforstået, som kun bliver artikuleret ved tavshed og sårede blikke og tapre miner.

Som jeg ser det, er pointen i handelen altså ikke at købe sig til en magt over et andet menneske, men at blive den evindelige skyldfølelse kvit.

Jørgen Leths forbrydelse består ikke i, hvad han har gjort, men i hvad han har synliggjort, for i kritikken af handelen mellem den ældre, hvide mand og den unge, sorte kvinde ligger der (udover en vis nedladenhed over for kvinderne, der fraskrives enhver selvstændighed og intelligent handlekraft) efter min mening ikke så lidt hykleri, for udveksles sex ikke altid omkring forskelle? – og hvor mange af vores på papiret ligeværdige, vesteuropæiske middelklasseægteskaber er ikke fyldt med implicite handler og utrykte

kontrakter, som vi, i modsætning til Jørgen Leth, bare holder os for (selv)gode til overhovedet at tale om?

Hvad der vel at mærke ikke udelukker, at parterne faktisk elsker hinanden, men det gør Jørgens forhold til sine elskerinder jo heller ikke, hvad enhver, der har set ham sidde på et hotelværelse med et foto af Dorotheie på skrivebordet, nok vil give mig ret i.

Lad mig til allersidst undre mig over, at folk kan blive foragede over Jørgens åbenlyse glæde ved at være anerkendt og berømt og verdensmanden i centrum med en stilfuld Armani-jakke over armen.

For selv om jeg i al hemmelighed naturligvis nærer nøjagtigt de samme ambitioner som han, er jeg alt for udspekuleret til at gøre mig sårbar ved at vise dem, og stik imod opfattelsen af Jørgen som en depraveret krukke, ejer han en rørende uskyld, når han slet ikke kan lade være med selv at citere komplimenter og rosende anmeldelser og blære sig lidt med dette og hint, mens mange af os andre, der føler os for fine til dén slags (men ikke for fine til at iscenesætte os som beskedenheden selv), omvendt risikerer at blive alt for styrede af vores dunkle forfængelighed og begær efter anerkendelse, netop fordi vi ikke vil kendes ved det.

Så lad mig slutte med at citere en anden stor fan af Jørgen, nemlig min kone, Nanette:

»Det er utroligt, at man kan blive 75 år og stadig være så uskyldig!«

Søren Ulrik Thomsens tale til Jørgen Leth blev holdt torsdag ved en fødselsdagsreception på Gyldendal